

Eduskunnan Sivistysvaliokunnalle

Kuntatalouden tila ja valtion talousarvioesitys vuodelle 2015

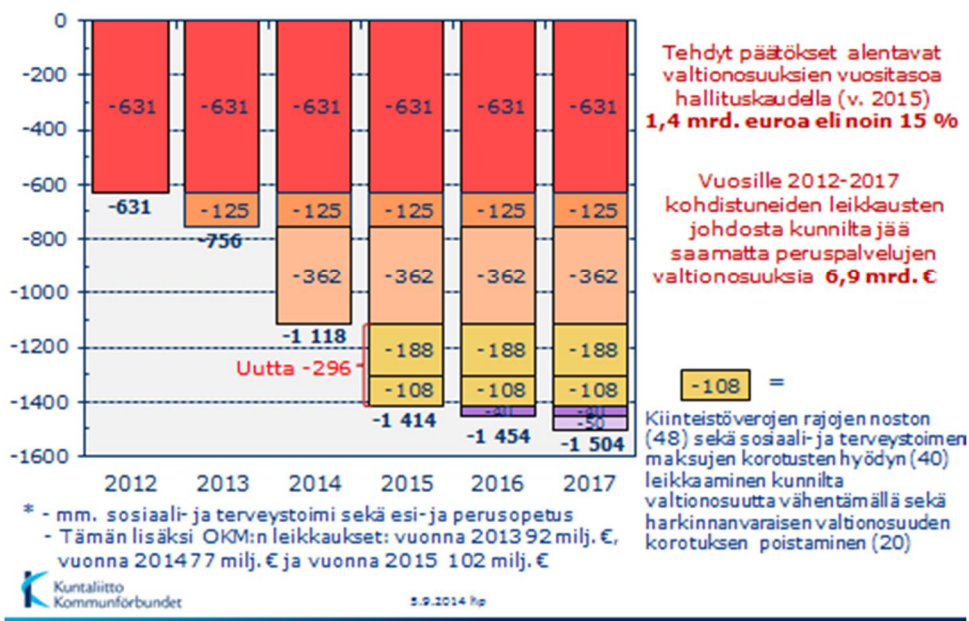
Suomen kansantalouden kasvunäkymät vuodelle 2015 ovat erittäin epävarmat. Valtiovarainministeriön mukaan BKT kasvaa tuolloin 1,2 prosenttia, mutta viennin odotetusta piristymisestä ja suhdannekäänteestä ei näy vielä minkäänlaisia merkkejä. Samaan aikaan kotimarkkinoiden luottamus tulevaan on heikkoa ja työttömyyden ennakoitaan pysyvän korkealla.

Heikko taloustilanne ja väestön ikärakenteen muutoksesta johtuva kuntapalvelujen kysynnän kasvu välittyvät kuntatalouteen verotulojen vaimeana kasvuna sekä kuntien menojen tuloja korkeampana kehityksenä. Myös kuntien velkaantuminen on ollut voimakasta johtuen ensisijaisesti suurista investointi- ja peruskorjaustarpeista.

Lähi vuosien talouskehitys ei ole tuomassa helpotusta kuntatalouteen vaan kuntien ja kuntatalouden tulevaisuudennäkymät ovat erittäin haasteelliset. Samalla kuntien keskinäiset erot talouskehityksessä eriytyvät entisestään.

Kuntatalouden tilannetta ovat painaneet viime vuosina myös merkittävät valtionosuusleikkaukset, kun maan hallitus on sopeuttanut valtion taloutta leikkaamalla kuntien peruspalvelujen valtionosuutta 1,4 miljardilla eurolla hallituskauden aikana vuosina 2012 - 2015. Yhdessä opetus- ja kulttuuritoimen leikkausten kanssa kuntien valtionosuusleikkaukset nousevat jo yli 1,5 miljardin euron. Sen kompensoimiseksi kuntien tulisi korottaa kunnallisveroa keskimäärin 1,6 % - yksikköä. Laskennallinen korotustarve vaihtelee 0,7- 2,7 %- yksikön välillä.

Vuosien 2012-2017 leikkaukset kuntien peruspalvelujen* valtionosuuteen, milj. €

Tästä vuodelle 2015 ajoittuvaa leikkausta on budjettiesityksen mukaan 296 milj. euroa, kun peruspalvelujen aiemmin päätettyyn valtionosuusleikkaukseen otetaan mukaan myös kiinteis-

töverojen rajojen noston ja sosiaali- ja terveystoimen asiakasmaksujen hyödyn leikkaaminen kunnilta sekä harkinnanvaraisen valtionosuuden korotuksen poistaminen. Peruspalvelujen valtionosuusprosentti alenee noin 25 %:iin.

Peruspalvelujen valtionosuusprosentti v. 2015

- Prosenttiin vaikuttavat muutokset

Prosentti v. 2014	milj.€	pros.yks.	29,57
• Valtionosuusjärjestelmän uudistaminen	724	- 2,88	
» Siirto tasaukseen (135 €/asukas)			
• Aiemmin sovitut leikkaukset	188	- 0,73	
• Ammattikorkeakoulusiirto	164	- 0,64	
• Sote-asiakasmaksujen korotuksen tuloutus valtiolle	40	- 0,16	
• Turvakotitoiminnan siirto valtion vastuulle	4	- 0,02	
• Harkinnanvaraisen vos-korotuksen lopetus	20	- 0,08	- 4,51
• Jäteveron tuoton siirto vos-prosenttiin	70	+ 0,27	
• Vanhuspalvelulain velvoitteet (54,3 %)	(51)*	+ 0,05	
• Lastensuojelulaki ja muu sos- ja terv.huolto (50 %)(15)*		+ 0,04	+ 0,36
Muutos yhteensä			- 4,15
Prosentti v. 2015			25,42
- Kiinteistöveron korotuksen tuotto n. 50 milj € peritään kunnilta muuta kautta			

* Valtionosuusvaikutuksesta osa perushinnoissa, loput prosentissa

Kuntaliitto on erittäin huolestunut valtion vetäytymisestä peruspalvelujen rahoituksesta ja valtio-/kuntasuhteessa vakiintuneen rahoitusperiaatteen toteutumisesta. Rahoitusperiaatteen mukaisesti valtion tulee varmistaa kuntien tosiasialliset taloudelliset edellytykset selvitä tehtävistään kohtuullisella vero - ja maksurasituksella. Kuntaliiton mielestä perustuslakivaliokunnan tulisi arvioida valtionosuusesitystä rahoitusperiaatteen toteutumisen näkökulmasta.

Ilman vuosille 2012–2017 ajoittuvia valtionosuusleikkauksia kuntatalous olisi nyt kokonaisuudessa tasapainossa.

Kuntien valtionosuudet painuvat negatiivisiksi vuonna 2015 jo toista vuotta peräkkäin. Samalla kun valtionosuuksia leikataan, kuntien tehtäviä lisätään, vaikka niitä tulisi vähentää rakennepoliittisen ohjelman lupauksen mukaisesti.

Valtiovarainministeriön arvion mukaan hallituksen budjettiesitys kiristää kuntataloutta ensi vuonna 218 milj. euroa tähän vuoteen verrattuna. Kuntaliiton arvio valtion toimenpiteiden vaikutuksesta kuntatalouteen on huomattavasti VM:n arviota synkempi. Uusien tehtävien ja veloitteiden säätäminen lisäävät kunnissa paineita korottaa kunnallisveroja sekä kiihdyttävät kuntien velkaantumista.

Tänä vuonna kuntatalouden tulos kuitenkin laskennallisesti vahvistuu, vaikka tulojen kehitys on heikkoa ja menopaineet pysyvät korkeina. Näennäinen tulosparannus johtuu siitä, että kuntien tulee yhtiöittää kilpailutetuilla markkinoilla olevia toimintojaan. Näitä ovat erityisesti vielä liikelaitoksina toimivat kuntien energia- ja satamalaitokset. Yhtiöittämisestä kertyy kunnille kertaluonteisesti noin 1-1,4 miljardia euroa myyntivoitoina kirjattavia satunnaisia tuloja.

Samalla näiden energia- ja satamalaitosten varat ja velat siirtyvät uusiin yhtiöihin, mikä keventää muodollisesti kuntien taloutta. Tosiasiallisesti kuntakonsernissa kuntien tilanne päinvastoin kiristyy, kun näiden liikelaitosten tuloutukset kuntaan alentuvat pysyvästi aiempaan verrattuna. Yhtiöittäminen pysyvä vaikutus kuntatalouteen arvioidaankin hieman kuntataloutta heikentäväksi.

Valtion ensi vuoden budjetin liitteessä olevan Peruspalvelubudjetin 2015 mukaan kuntien menojen kasvu jatkuu tulojen kasvua nopeampana. Kuntatalouden kestävyys turvaaminen edellyttääkin rakennepoliittisen ohjelman täysimittaista toimeenpanoa ja uusia toimia sekä kunnilta että valtiolta talouden sopeuttamiseksi ja tuottavuuden parantamiseksi.

Haasteellista tässä tilanteessa on se, että hallituksen kaavailemat toimet kuntatalouden alijäämän kattamiseksi vaikuttavat onnistuessaankin kuntien menokasvua hidastavasti vasta pidemmän ajan kuluttua, mutta heikosta talouskehityksestä, valtionosuusleikkauksista ja palvelujen kysynnästä aiheutuva kuntatalouden heikkeneminen jatkuu ja syvenee jo lähivuosina.

Talousarvioesityksen vaikutukset nuorisotakuun ja koulutustakuun toteutumiseen

Useissa Nuorisotakuuta koskevissa selvityksissä ja kyselyissä on korostettu peruspalveluiden merkitystä Nuorisotakuun onnistumisessa. Rahoituksen pitäisi kohdentua perustoimintaan pirstaleisen hankerahoituksen sijaan. Tarkastusvaliokunta on nuorten syrjäytymistä koskevassa mietinnössään (TrVM 1/2014 vp - M 3/2014 vp) todennut, että julkisten palveluiden leikkaukset 1990-luvun lamasta lähtien ovat kohdistuneet erityisesti kuntien peruspalveluihin, joiden merkitys on keskeinen nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä. Huolestuttavana pidetään sitä, että ennaltaehkäisevien palveluiden osuus on jatkuvasti pienentynyt verrattuna korjaaviin palveluihin.

Kuntaliitto on erittäin huolestunut siitä, että mittavat kuntien valtionosuusleikkaukset heikentävät merkittävästi kuntien mahdollisuuksia toteuttaa Nuorisotakuun kannalta keskeisiä peruspalveluita, mm. opetus- ja kulttuuritoimen, sosiaali- ja terveystoimen sekä liikunta-, nuori- ja kulttuuritoimen palveluita.

Peruspalveluiden rahoitusleikkauksia paikataan erilaisten hankerahoitusten avulla, joita Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan vuoden 2015 talousarvioesitykseen sisältyy huomattava määrä. Hankerahoituksen hakeminen ja raportoiminen aiheuttaa hallinnollista lisätyötä. Nykyisessä julkisen talouden tilanteessa tarpeetonta hallinnollista työtä tulisi pyrkiä vähentämään. Kuntaliitto näkee, että rahoituksen tulee kohdentua määräaikaisten hankkeiden sijasta perustoiminnan turvaamiseen. Toimintalainsäädännön tulee ensisijaisesti ohjata toimintaa eikä ohjausta tule tehdä hankerahoituksen avulla.

Tarkastusvaltiokunta on todennut muistiossaan, että nuorisotakuun toteutumisessa ja syrjäytymisen ehkäisemisessä perusopetuksella on keskeinen merkitys. Huomattavat valtionosuusleikkaukset ja kuntatalouden heikentyminen eivät ole voineet olla vaikuttamatta perusopetuksen laatuun ja oppilaiden hyvinvoinnista huolehtimiseen.

Kuntakokeilut

Valtionvarainministeriö on käynnistänyt osana hallituksen hyväksymää rakennepoliittista ohjelmaa paikallisia kuntauudistukseen liittyviä kuntakokeiluja, joiden yhtenä osa-alueena on Nuorisotakuu. Kuntakokeiluissa on tarkoitus kokeilla sellaisia säädösmuutoksia ja muita toimenpiteitä, joiden avulla kunnat voisivat poikkihallinnollisesti kehittää palvelurakennettaan. Kuntaliitto pitää erittäin tärkeänä, että tässä taloudellisessa tilanteessa kuntien toimintamahdollisuuksia lisätään vähentämällä kuntien velvoitteita sekä niiden toteuttamisen ohjausta.

Nuorisotakuu-osio on hyvänä esimerkkinä palveluprosessien ja toimintamallien kehittämistyöstä. Kuntaliitto kuitenkin painottaa, että kuntien tehtäviä ja velvoitteita on voitava jatkossa vähentää myös ilman, että niistä ensin tehdään kuntakokeiluja.

Kuntaliitto pitää Kuntakokeilujen laajentamista tärkeänä. Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäminen tulee kytkeä tiiviiksi osaksi kuntakokeilua. Vain näin voidaan nuorten palveluita aidosti kehittää kokonaisvaltaisesti.

Toisen asteen uudistukset ja rahoitus

Lukio- ja ammatilliseen koulutukseen kohdistuu merkittäviä säästöjä, joista hallitusohjelmassa sovittuja säästöjä toteutetaan mm. vuoden 2015 talousarviossa. Lisäksi tulossa on rakennepoliittisen ohjelman mukaiset säästöt. Samaan aikaan lukio- ja ammatilliseen koulutukseen sekä vapaaseen sivistystyöhön kohdennetaan toimintasäädöksiin, rahoitusjärjestelmään ja järjestäjäverkkoon kohdistuvia muutoksia. Näitä ovat mm.

- hallitusohjelman mukaiset säästöt
- rakennepoliittisen ohjelman koulutusta koskevat julkisen talouden säästöt
- lukio- ja ammatillisen koulutuksen sekä vapaan sivistystyön rakenteellinen kehittäminen
- ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmän uudistaminen
- lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmän uudistaminen
- vapaan sivistystyön rahoitusjärjestelmän uudistaminen
- lukion uudistuva tuntijako ja opetus suunnitelman perusteet

- ammatillisen koulutuksen tutkintojärjestelmän kehittäminen
- ylioppilaskirjoitusten sähköistäminen
- uudistettu oppilas- ja opiskelijahuolto
- perusopetuksen uusi tuntijako ja opetussuunnitelman perusteet

Eduskunta on kirjelmässään Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta 2015-2018 (20/2014 vp) edellyttänyt, että hallitus arvio koulutusta koskevien uudistusten vaikutukset etukäteen monipuolisesti ja huolellisesti ennen hallituksen esitysten antamista tai ennen muiden päätösten tekoa.

Kuntaliitto kantaa syvää huolta lukio- ja ammatilliseen koulutukseen sekä vapaaseen sivistystyöhön kohdistuvien erillisten toimenpiteiden yhteisvaikutuksesta samaan aikaan kohdistuvien merkittävien säästötoimenpiteiden kanssa. Yhteisvaikutus saattaa olla ennalta arvaamaton ja ei-toivottu. Erillisten toimenpiteiden, säädösmuutosten sekä valtionrahoituksen leikkausten yhteisvaikutus tulee arvioida huolellisesti ennen yksittäisten päätösten tekoa.

Toisen asteen koulutuksen saavutettavuus ja ammatillisen peruskoulutuksen paikkojen riittävyys

Kuntaliiton keväällä 2013 tekemän Nuorisotakuukyselyn tulosten mukaan koulutuspaikkojen määrän riittävyys ja koulutustarjonnan etäännyminen vaikuttavat nuorilla keskeisesti koulutuspaikan saamiseen ja koulutukseen hakeutumiseen. Kuntaliitto katsoo, että koulutuksen saavutettavuus tulee turvata koko maassa. Nuoren opiskelijan tulisi halutessaan voida opiskella ensisijaisesti kotoa käsin. Kuntaliitto on huolissaan ammatillisen peruskoulutuksen ja lukiokoulutuksen mahdollisuudesta tulevaisuudessa vastata osaltaan koko ikäluokan koulutushaasteisiin ja koulutuksen saatavuuteen.

Lukiokoulutuksen osalta koulutustakuu toteutuu varsin hyvin. Koulutuksen keskeyttää vain 4 %. Lukion aloittaneista vain 1,5 % ei suorita mitään toisen asteen tutkintoa. Vuoden 2015 talousarvioesityksessä lukion yksikköhintaa pienennetään 6,56 prosenttia 6425,98 eurosta 6004,44 euroon opiskelijaa kohti (yksikköhinnan leikkaus 421,54 €/opiskelija). Lukiokoulutuksen rahoituksen yksikköhinnan leikkauksen taloudelliset vaikutukset ovat merkittäviä. Kuntaliitto on erittäin huolestunut lukiokoulutuksen yksikköhinnan tasosta lukiokoulutuksen laadun ja saatavuuden turvaamisessa.

Myös oppilaitosmuotoiseen ammatilliseen peruskoulutukseen kohdistuu säästötoimenpiteitä. Opiskelijamäärän sopeuttaminen alentaa valtionosuusrahoitusta 6,5 miljoonalla eurolla, yksikköhinnan leikkaaminen 9,6 miljoonalla eurolla. Valtionosuuden määräytymisperusteena käytettävää ammatillisen peruskoulutuksen keskimääräistä yksikköhintaa esitetään alennettavaksi nykyisestä 10 970,06 euroon/opiskelija 10 822,22 euroon/opiskelija vuonna 2015. Vähennys opiskelijaa kohti on 147,84 euroa.

Ammatillisen peruskoulutuksen säästötoimenpiteiden vaikutusta arvioitaessa on huomioitava se, että samaan aikaan opiskelijamäärän sopeuttamisen ja yksikköhinnan leikkaamisen kanssa toteutetaan koulutuspaikkojen uudelleen kohdentamista. Tästä johtuen joidenkin alueiden ammatillisen koulutuksen järjestäjille kohdentuu kohtuuttoman voimakas ja nopea taloudellisen sopeuttamisen tarve. Lisäksi edellä mainituilla ammatillisen koulutuksen järjestäjillä on 1990-luvulla valtiolta saatuja maa-alueita ja kiinteistöjä, joihin kohdistuu palautusvelvollisuus. Kuntaliitto on huolissaan näiden koulutuksen järjestäjien mahdollisuudesta sopeuttaa toimintaansa näin nopealla aikataululla. Kuntaliitto katsoo, että valtion tulisi luopua palautusvelvollisuudesta, jotta ammatillisen koulutuksen järjestäjät voisivat toteuttaa pikaisella aikataululla valtion säästötoimenpiteistä aiheutuvat muutokset.

Ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijavalintoja sovellettiin ensimmäistä kertaa koko perusopetuksen päättävälle ikäluokalle kevään 2014 yhteisvalinnassa. Ennakkotietojen mukaan perusopetuksen päättäneet ovat saaneet varsin hyvin koulutuspaikkoja. Lopulliset tiedot perusopetuksen päättäneiden sijoittumisesta saadaan laskentapäivän 20.9. jälkeen. Vaikuttaa siltä, että uudistus on perusopetuksen päättävien osalta onnistunut varsin hyvin. Ongelmaksi on noussut aikuisten ja jo toisen asteen tutkinnon omaavien epä tietoisuus hakuväylistä.

Jotta koulutuspaikat jatkossa ohjautuisivat oikein, Kuntaliitto katsoo, että nuorten ammatillisen peruskoulutuksen säätelyjärjestelmä tulisi erottaa aikuisten näyttötutkintoon valmistavasta koulutuksen säätelystä. Sama koulutusorganisaatio voi edelleen järjestää sekä nuorten että aikuisten ammatillista koulutusta.

Nuorten aikuisten osaamisohjelma

Nuorisotakuuseen kuuluvan Nuorten aikuisten osaamisohjelman valtionosuusrahoitus vuonna 2015 on 47,5 miljoonaa euroa. Nuorten aikuisten osaamisohjelma on toteutettu erillisenä valtionavusteisena hankkeena, mikä on lisännyt ammatillisen koulutuksen järjestäjien hallinnollista työtä. Kuntaliitto katsoo, että hanke on peruseriaatteiltaan onnistunut. Jatkossa nuorten aikuisten osaamisohjelman kaltainen toiminta tulisi vakiinnuttaa ja liittää ammatillisen aikuis-koulutuksen järjestämislupaan.

Nuorten työllistäminen

Nuorisotyöttömyys on kasvanut viimeaikoina merkittävästi nuorisotakuusta huolimatta. Nuorten työllistymistä tukevat palvelut rajautuvat nykyisin Työ- ja elinkeinotoimistoissa pitkälti Sanssi-korttiin eli palkkatukilupaukseen. Työnantajalle suunnattu palkkatuki ei kuitenkaan riittävissä määrin edistä nuorten työllistymistä, koska taantumassa sekä yksityiset että julkiset työnantajat joutuvat säästämään henkilöstömenoissa eikä uusia työntekijöitä ole mahdollista palkata pakkatuella. TE-toimistojen nuorille tarjoamaa henkilökohtaista ohjausta tulisikin tiivistää ja laajentaa samalla nuorille työtilaisuuksia luovaa keinovalikoimaa.

Nuorisotyö

Kuntien järjestämä nuorisotyö on merkittävää ennalta ehkäisevää työtä. Korjaavien toimenpiteiden sijasta on uskallettava panostaa rohkeasti ennaltaehkäisyyn. Kunnalliseen nuorisotyöhön myönnettävä valtionosuusrahoitus ei vastaa lakisääteisiä tehtäviä ja velvoitteita. Kuntaliiton näkemyksen mukaan nuorisotyön valtionosuus tulee nostaa samalle tasolle kuin kunnan peruspalvelujen valtionosuus ja se tulee sitoa indeksiin. Lisäksi kunnilla tulee olla mahdollisuus järjestää palvelut paikallisten tarpeitten mukaisesti.

Kuntien moniammatillisen yhteistyön tärkeä työväline on nuorisolain mukainen nuorten ohjaus- ja palveluverkosto. Kunnan nuorisotyöllä on jo pitkään ollut vahva rooli monialaisissa palveluketjuissa. Erilaisia poikkihallinnollisia työryhmiä ja verkostoja on kunnissa ollut jo 1970-luvun alusta alkaen, jolloin nuorisolautakuntalaki tuli voimaan. Nykyisen nuorisolain mukainen nuorten ohjaus- ja palveluverkosto jatkaa toimivaa perinnettä kunnissa ja on jo yli 90 prosentissa kuntia.

Verkosto palvelee myös nuorisotakuun poikkihallinnollista yhteistyötä ja tukee nuorisotakuun toteuttamista paikallistasolla. Nuorisotakuu perustuu kunnassa eri viranomaisten, työ- ja elinkeinoelämän ja järjestöjen yhteistyöhön, jossa nuoret itse ovat myös aktiivisia toimijoita ja oman tulevaisuutensa tekijöitä. Hyvin toimiessaan nuorisopalvelut ovat kunnassa kaikkien hallintokuntien ja eri nuorisotalan toimijoiden yhteinen asia.

Kuntaliiton näkemyksen mukaan lakisääteisiä yhteistoimintaelimiä ja velvoitteita erilaisten suunnitelmien tekemiseen tulisi vähentää. Toimintalainsäädännön tulee olla riittävän väljää, jotta kunnat voivat suunnitella ja järjestää toiminnan paikallisesti alueen nuorten tarpeita vastaavasti.

Nuorten työpajatoiminta

Nuorten työpaja toimii jo nyt yli 250 kunnassa ja työpajatoimintaan osallistuu lähes 12 000 alle 29 -vuotiasta nuorta. Työpajatoiminnan tarkoituksena on työkokemuksen tarjoaminen työttömille nuorille. Uusia haasteita ovat nuorten kouluttautumis- ja työllistymisesteiden purkamisen sekä nuorten elämänhallinnan kehittäminen. Nuorten työpajatoiminnasta on saatu hyviä kokemuksia, sillä yli 70 prosenttia sijoittuu pajajakson jälkeen joko koulutukseen, työhön tai muuhun aktiivitoimintaan.

Etsivä nuorisotyö

Valtion talousarvioon on sisällytynyt määrärahaa etsivään nuorisotyöhön siten, että 2002 määräraha oli 1,6 miljoonaa euroa. Vuoden 2006 valtion tilinpäätöksen mukaan määrärahaa nuorten työpajatoimintaan ja etsivään nuorisotyöhön kohdennettiin yhteensä 4,4 miljoonaa euroa ja vuonna 2010 jo 18 miljoonaa euroa. Vuodesta 2013 lähtien valtion talousarviossa on varattu nuorten työpajatoimintaan 13 miljoonaa euroa ja etsivään nuorisotyöhön 8 miljoonaa euroa. Lisäksi tähän tarkoitukseen on kohdennettu nuorisotyöhön osoitettavasta määrärahaa 6 miljoonaa euroa.

Kunnallisen nuorisotyön toimialan laajentumisen ja nuorisotakuun myötä etsivää nuorisotyötä tehdään lähes 90 prosentissa kuntia ja toiminta tavoittaa vuosittain koko maassa yli 27 000 nuorta. Opetus- ja kulttuuriministeriö painottaa avustuspolitiikassaan etsivän nuorisotyön laajentamista ja nuorten työpajatoiminnan kehittämistä. Valtionavulla tuettua etsivää nuorisotyötä tekee jo yli 350 henkilöä lähes 300 kunnassa ympäri Suomea ja toiminta on laajentunut varsin nopeasti. Kuntien nuorisotyöntekijät tekevät myös aktiivista yhteistyötä muun muassa opettajien, sosiaali- ja terveystoimen, poliisin, seurakunnan, työvoimatoimiston, eri järjestöjen sekä kunnan kulttuuri- ja liikuntatoimen kanssa.

Kuntaliitto korostaa etsivän nuorisotyön ja nuorten työpajatoiminnan vapaaehtoisuutta kunnille. Kuntien väestörakenne ja paikallinen nuorten tilanne ja tarve määrittää aina eri toimenpiteiden todellisen tarpeen, ei lakisääteinen pakko. Yksi ja sama malli ei tuota parhaita mahdollisia tuloksia kaikkialla. Toiminnalle tulisi saada pysyväisluonteinen rahoitus toiminnan pitkäjänteisyyden ja kehittämisen mahdollistamiseksi.

Kuntaliitto huomauttaa, että työpajojen ja perusopetuksen lisäopetuksen ei tule olla korvaavaa toimintaa, jolla paikataan lukion ja ammatillisen peruskoulutuksen säästöistä aiheutuneita saavutettavuusongelmia. Epätarkoituksenmukainen kehitys lisää kuntien ja valtio kustannuksia ja lyhentää työuria päivänvastaisista tavoitteista huolimatta.

SUOMEN KUNTALIITTO

Kurt Torsell
erityisasiantuntija

Päivi Väisänen-Haapanen
erityisasiantuntija